

7. Савасцюк, М. Л. Запазычаная лексіка як аб'ект беларускай лінгвістыкі / М. Л. Савасцюк // Роднае слова. – 2006. – № 4. – С. 26–27.

8. Свістунова, М. І. Спецыяльная лексіка ІТ-сферы / М. І. Свістунова // Беларускае слова : тэорыя і практыка : зб. арт. па матэр. навук. чытанннў, прысвеч. 75-годдзю з дня нарадж. праф. Б. А. Плотнікава, г. Мінск, 15 снеж. 2015 г. / пад агул. рэд. праф. М. Р. Прыгодзіча. – Мінск : РІВШ, 2016. – С. 92–98.

9. Уласевіч, В. І. Слоўнік новых слоў беларускай мовы / В. І. Уласевіч, Н. М. Даўгулевіч. – Мінск : ТетраСистемс, 2009. – 448 с.

10. Шчасная, К. Д. Слоўнік новай і актуальнай лексікі / К. Д. Шчасная; пад рэд. В. П. Русак. – Мінск : Права і эканоміка, 2012. – 102 с.

А. Л. Садоўская

*кандыдат філалагічных навук,
дацэнт кафедры беларускага мовазнаўства
Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта*

Ю. А. Шлемен

*студэнтка філалагічнага факультэта
Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта*

АСАБЛІВАСЦІ ПЕРАКЛАДУ ФРАЗЕАЛАГІЗМАЎЗ ЧЭШСКОЙ МОВЫ НА БЕЛАРУСКУЮ (НА МАТЭРЫЯЛЕ «ЧЭШСКА-БЕЛАРУСКАГА ФРАЗЕАЛАГІЧНАГА СЛОЎНІКА» І. У. КАЛІТЫ, 2017)

Супастаўляльнае апісанне фразеалогіі беларускай і іншых славянскіх і неславянскіх моў як у тыпалагічным і параўнальна-гістарычным планах, так і ў прыкладным (лексікаграфічным) аспекце з'яўляецца адной з актуальных задач сучаснага беларускага і славянскага мовазнаўства. Новым здабыткам у гэтым напрамку стаў «Чэшска-беларускі фразеалагічны слоўнік» («Česko-běloruský frazeologický slovník») І. У. Каліты [6], які пабачыў свет у Чэхіі (г. Усці-над-Лабэм) у 2017 г. і матэрыял якога не з'яўляўся яшчэ прадметам спецыяльнага навуковага вывучэння ў Беларусі.

Мэтай слоўніка, згодна з каментарыем аўтара ў прадмове, стала фіксацыя актыўнага фразеалагічнага складу ХХ ст. і адзінак, якія

сустракаюцца сёння ў сродках масавай інфармацыі і вусным маўленні [6, с. 7], і пераклад чэшскіх фразеалагізмаў на беларускую мову, а дакладней, пошук фразеалагічных адпаведнікаў з беларускай мовы, паколькі гаварыць пра літаральны пераклад, калі размова ідзе пра фразеалагізмы, не зусім карэктна.

І. У. Каліта адзначае таксама, што ў чэшскай мове і, адпаведна, мовазнаўстве на сучасным этапе назіраецца працэс пераасэнсавання зафіксаваных у слоўніках адзінак: інавацыя чэшскай фразеалогіі часта развіваецца ў напрамку стылёвага зніжэння слоў [6, с. 8]. У сучаснай беларускай мове працэс фразеалагічнай інавацыі, згодна з меркаваннем аўтара слоўніка, ідзе ў трох асноўных напрамках: 1) «ачыстка» лексічнага і фразеалагічнага запасу ад русіфікаваных адзінак савецкага перыяду; 2) зварот да сваіх каранёў і пошукі фразеалагізмаў у слоўніках XIX і пачатку XX стст.; 3) чэрпанне фразеалагізмаў з сучасных жывых дыялектаў і рэгіянальных слоўнікаў [6, с. 7].

Аб'ектам даследавання ў прапанаваным артыкуле з'яўляецца фразеалогія чэшскай і беларускай моў у аспекце практычнай лексікаграфіі (на матэрыяле згаданага чэшска-беларускага слоўніка фразеалагізмаў); **прадмет даследавання** – тыпы міжмоўных чэшска-беларускіх фразеалагічных адпаведнасцей і суадносныя з імі спосабы перакладу фразеалагізмаў з чэшскай мовы на беларускую.

Фразеалагізмы размяшчаюцца ў слоўніку І. У. Каліты ў алфавітным парадку па іх стрыжнёвых кампанентах, якія выступаюць загаловачным словам слоўнікавага артыкула і аб'ядноўваюць фразеалагізмы ў адно фразеалагічнае гняздо. Усяго слоўнік уключае прыблізна 4000 чэшскіх фразеалагічных адзінак і іх беларускіх адпаведнікаў. Намі быў прааналізаваны пакуль толькі фрагмент змешчанага ў даведніку матэрыялу: гэты раздзел на літары А, В, С, Ы, D, E, F (с. 19–75), у якіх размешчана больш за 1000 устойлівых адзінак.

Для аналізу спосабаў перакладу фразеалагічных адзінак намі былі адабраны толькі ўласна фразеалагізмы, таму што на сённяшні дзень у беларускім мовазнаўстве пераважае так званае вузкае разуменне фразеалогіі, у той час як у чэшскай лінгвістыцы фразеалагізмамі лічацца не толькі зрашчэнні і адзінствы, але і іншыя ўстойлівыя выразы (так званае шырокае разуменне межаў і аб'ёму фразеалогіі), таму ў аналізаваным слоўніку прадстаўлены, акрамя ўласна фразеалагізмаў, таксама ўстойлівыя звароты тэрміналагічнага характару, прымаўкі, прыказкі, устойлівыя параўнанні, крылатыя выразы і іншыя ўстойлівыя комплексы. Аднак, па

ўласных назіраннях і меркаванні вучоных, пры супастаўляльным апісанні фразеалогіі даследчыку ў такім выпадку ўсё ж неабходна прытрымлівацца адзіных прынцыпаў і ажыццяўляць выбарку аднатыповага матэрыялу. Такім чынам, з абазначанага фрагмента слоўніка намі было адабрана каля 400 уласна фразеалагізмаў чэшскай мовы і іх беларускіх адпаведнікаў, на матэрыяле якіх і разгледжаны асаблівасці перакладу.

Тэарэтычным грунтам для нас стала класіфікацыя фразеалагічных адпаведнасцей, распрацаваная вядомым беларускім фразеалагам прафесарам М. А. Даніловічам. Так, М. А. Даніловіч вылучае **пяць тыпаў міжмоўных фразеалагічных адносін** – гэтафразеалагічныя эквіваленты, фразеалагічныя аналагі, безэквівалентныя фразеалагізмы, фразеалагічныя амонімы, фразеалагічныя паронімы [2, с. 18–37; 3]. Першыя тры тыпы вылучаных даследчыкам міжмоўных фразеалагічных адпаведнасцей цалкам перадаюць і сутнасць спосабаў перакладу фразеалагізмаў з адной мовы на іншую – гэта пераклад фразеалагічным эквівалентам (поўным, абмежаваным або частковым), фразеалагічным аналагам (розных тыпаў) або нефразеалагічнымі сродкамі (дэскрыптыўны пераклад, пераклад асобнай лексемай, наборам лексем ці словазлучэннем і пад.). Спрасціўшы прыведзеную схему, можна гаварыць пра тое, што фразеалагічныя адзінкі перакладаюць або фразеалагізмам – фразеалагічны пераклад, або іншымі сродкамі – нефразеалагічны пераклад [1, с. 183].

Міжмоўныя фразеалагічныя эквіваленты – гэта фразеалагізмы з тоеснай семантыкай, структурна-граматычнай арганізацыяй і тоесным кампанентным складам. Сярод фразеалагічных эквівалентаў вылучаюць тры віды: поўныя, абмежаваныя і частковыя [2, с. 26].

1. Поўная эквівалентнасць фразеалагічных адзінак прадугледжвае іх поўную суаднесенасць як у плане зместу, так і ў плане выражэння: фразеалагізмы павінны супадаць катэгарыяльным, сігніфікатыўна-дэнататыўным значэннямі, ацэначнай, эмацыяльна-экспрэсіўнай і функцыянальна-стылявой канатацыяй, структурна-граматычнай арганізацыяй, кампанентным складам і вобразнасцю. У «Чэшска-беларускім фразеалагічным слоўніку» І. У. Каліты прадстаўлены наступныя поўныя фразеалагічныя эквіваленты: чэшск. *bílá vrána* [белая варона] і бел. *белая варона* маюць аднолькавае значэнне ‘чалавек, рэзка не падобны да іншых людзей сваімі паводзінамі ці знешнім выглядам, не такі, як усе’, належаць да структурнай мадэлі «прыметнік + назоўнік»; чэшск. *danajský dar* [данайскі дар] і бел. *данайскі дар* маюць аднолькавае значэнне ‘каварная паслуга з мэтай прычыніць зло’, належаць да структурнай мадэлі

«прыметнік + назоўнік»; чэшск. *vyhrát na celé frontě* [перамагчы на ўсіх франтах] і бел. *перамагчы на ўсіх франтах* маюць аднолькавае значэнне ‘абсалютна ўсюды’, належаць да структурнай мадэлі «дзеяслоў + прыназоўнік + займеннік + назоўнік»; чэшск. *chodící / živá encyklopedie* [хадзячая / жывая энцыклапедыя] і бел. *хадзячая / жывая энцыклапедыя* маюць аднолькавае значэнне ‘чалавек, які валодае самымі разнастайнымі ведамі’, належаць да разраду «прыметнік + назоўнік»; чэшск. *mít budoucnost* [мець будучыню] і бел. *мець будучыню* маюць аднолькавае значэнне ‘выяўляць якія-небудзь задаткі, праяўляць схільнасць да чаго-небудзь’, належаць да структурнай мадэлі «дзеяслоў + назоўнік»; чэшск. *znát cestičku* [ведаць дарожку] і бел. *ведаць дарожку* маюць аднолькавае значэнне ‘вельмі добра, дасканала ведаць, як дзейнічаць у любой сітуацыі’, належаць да структурнай мадэлі «дзеяслоў + назоўнік»; чэшск. *dřív / dříve nebo později / pozděj* [раней ці пазней] і бел. *раней ці пазней* маюць аднолькавае значэнне ‘калі-небудзь, у бліжэйшым будучым і абавязкова (будзе што-небудзь)’, належаць да структурнай мадэлі «прыслоўе + злучнік + прыслоўе»; чэшск. *dát co na papír* [пакласці што на паперу] і бел. *пакласці што на паперу* маюць аднолькавае значэнне ‘напісаць (пра пісьмовае выказванне сваіх думак)’, належаць да разраду «дзеяслоў + прыназоўнік + назоўнік»; чэшск. *být / být naruby* [быць навыварат] і бел. *быць навыварат* маюць аднолькавае значэнне ‘не так, як трэба, як павінна быць (ісці, пайсці, выходзіць, атрымліваецца і пад.)’, належаць да разраду «дзеяслоў + прыслоўе» і інш.

2. Абмежаваныя фразеалагічныя эквіваленты адпавядаюць усім паказчыкам поўнай эквівалентнасці, але маюць нязначныя разыходжанні ў семантычнай структуры або супадаюць толькі адным значэннем у выпадку полісеміі. Напрыклад, чэшск. *sejít z cesty* [збіцца з дарогі] і бел. *збіцца з дарогі* маюць аднолькавае значэнне ‘пачынаць весці няправільны, заганны спосаб жыцця, кепска паводзіць сябе’, аднак у чэшскага фразеалагізма маецца і яшчэ адно значэнне ‘згубіць дарогу і заблукаць»; чэшск. *den otevřených dveří* [дзень адчыненых дзвярэй] і бел. *дзень адчыненых дзвярэй* маюць аднолькавае значэнне ‘(дзень, дні) вольнага доступу ў навучальную ўстанову ці прадпрыемства (каб азнаёміцца з іх профілем)’, аднак у чэшскага фразеалагізма маюцца яшчэ два значэнні ‘дзень тыдня з гадзінамі публічнага наведвання’ і ‘час чаканых (назапашаных) наведванняў»; чэшск. *děkovat bohu za co / to, že...* [дзякаваць богу за што / тое, што] і бел. *дзякаваць богу* маюць аднолькавае значэнне ‘выказванне радасці, задавальнення, палёгкі, супакою з якой-небудзь

прычыны’, аднак у беларускага фразеалагізма маецца яшчэ адно значэнне ‘вялікі, даволі значны’; чэшск. *jít svou cestou* [ісці сваёй дарогай] і бел. *ісці сваёй дарогай* маюць аднолькавае значэнне ‘дзеінічаць, паступаць самастойна, не падпарадкоўваючыся чыёй-небудзь волі’, аднак у чэшскага фразеалагізма маецца яшчэ адно значэнне ‘не ўмешвацца ў нешта і ісці прэч, займацца толькі сваімі справамі і пазбягаць астатняга’ і інш.

3. Частковыя фразеалагічныя эквіваленты супадаюць дэнататыўным і канататыўным значэннем, але маюць нязначныя разыходжанні ў плане выражэння. Маюць некалькі падтыпаў.

а) фразеалагізмы, якія адрозніваюцца адным лексічным кампанентам: напрыклад, чэшск. *vyorat první brázdu v čem* [выраць першую баразну ў чым] і бел. *пракласці першую баразну ў чым* (у якой справе) у абедзвюх мовах маюць аднолькавае значэнне ‘быць пачынальнікам, першаадкрывальнікам у якой-небудзь справе’ і разыходзяцца толькі кампанентамі, якія маюць блізкую семантыку: *vyorat* (бел. *выраць*) – *пракласці*; чэшск. *jsou důvody pro aproti* [ёсць падставы за і супраць] і бел. *ёсць за і супраць* у абедзвюх мовах маюць аднолькавае значэнне ‘тое, што пацвярджае, апраўдвае якое-небудзь рашэнне, дзеянне ў супастаўленні з тым, што адмаўляе яго’ і разыходзяцца толькі адным кампанентам: *důvody* (бел. *падставы*); чэшск. *spát jako dub* [спаць як дуб] і бел. *спаць як забіты* ў абедзвюх мовах маюць аднолькавае значэнне ‘вельмі моцна, не прачынаючыся’ і разыходзяцца толькі кампанентамі: *dub* (бел. *дуб*) – *забіты*; чэшск. *co hrdlo ráčí* [чаго горла жадае] і бел. *чаго душа жадае* ў абедзвюх мовах маюць аднолькавае значэнне ‘(што і інш.) захочацца’ і разыходзяцца толькі кампанентамі: *hrdlo* (бел. *горла*) – *душа*; чэшск. *plácli si do dlaní* [ударылі па далонях] і бел. *ударылі па руках* у абедзвюх мовах маюць аднолькавае значэнне ‘заклучыць якое-небудзь пагадненне, гандлёвую здзелку, дагавор’ і разыходзяцца толькі кампанентамі, якія маюць блізкую семантыку: *do dlaní* (бел. *па далонях*) – *па руках* і інш.

б) фразеалагізмы, адрозненне паміж якімі характарызуецца наяўнасцю лексічнай варыянтнасці: чэшск. *líčit (malovat, vyličit) so růžovými barvami (v růžových barvách, růžově)* [маляваць / намаляваць што ружовымі фарбамі (у ружовых фарбах, ружова)] – бел. *маляваць ружовымі фарбамі*; чэшск. *být (chodit, vypadat) jako dráteník* [быць (хадзіць, выглядаць) як пудзіла] – бел. *(выглядаць) як пудзіла (агароднае)*; чэшск. *sejtnout (strhnout) komu bělmo (klapky) z očí* [зняць (сцягнуць) каму бяльмо (заслону) з вачэй] – бел. *зняць каму з вачэй заслону*; чэшск. *ochnout se*

(*uváznout*) *na mrtvém bodě* [аказацця (увязнуць) на мёртвай кропцы] і бел. *аказацця (спыніцца) на мёртвай кропцы*; чэшск. *strkat frňák do čeho*[сунуць нос да чаго] і бел. *сунуць [свой] нос* куды.

в) фразеалагізмы, якія маюць некаторыя адрозненні ў марфалагічным афармленні кампанентаў, напрыклад, іншыя родавыя, лікавыя, склонавыя, прыназоўніка-склонавыя формы: чэшск. *černé na bílém* [чорным на белым] і бел. *чорным на беламу* (напісана); чэшск. *dělat z bílého černé* [рабіць з белага чорнае] і бел. *рабіць белае чорным*; чэшск. *jeden [je] lepší než druhý* [адзін лепшы чым другі] і бел. *адзін лепшы за другога* і інш.

г) фразеалагізмы, якія адрозніваюцца і адным лексічным кампанентам (зрэдку двума) і характарызуюцца наяўнасцю лексічнай варыянтнасці: чэшск. *to je (ta) druhá / opačná strana mince* [гэта другі / супрацьлеглы бок манеты] і бел. *гэта другі бок медаля*; *podat komu rotosnou (záchrannou) ruku* [падаць каму дапаможную (выратавальную) руку] – бел. *працягнуць руку каму*; чэшск. *cítit pevnou růdu pod nohama* [адчуваць моцную глебу пад нагамі] – бел. *адчуваць (адчуць) глебу (грунт) пад нагамі*; чэшск. *spát jako zabítý (zařezaný)* [спаць як забіты (зарэзаны)] – бел. *спаць як мёртвы*; *nehnout ani brvou při čem* [не варухнуць ні брывом пры чым] – і (нават) *вокам (брывом) не весці (не навесці)*; чэшск. *kouká (tváří se, chodí) jako by ti patřil (celý) svět* [глядзіць (робіць выгляд, ходзіць) быццам яму належыць (цэлы) свет] – бел. *наводзіць сябе так, быццам цэлы свет яму / каму належыць*.

д) фразеалагізмы, адрозненні паміж якімі характарызуюцца і наяўнасцю лексічнай варыянтнасці, і маюць некаторыя адрозненні ў марфалагічным афармленні кампанентаў: чэшск. *líčit (malovat, vyličit) so černými barvami (v černých barvách, černě)* [маляваць / намаляваць што чорнымі фарбамі (у чорных фарбах, чорна)] – бел. *маляваць чорнай фарбай*.

е) фразеалагізмы, якія адрозніваюцца і адным лексічным кампанентам, і маюць некаторыя адрозненні ў марфалагічным афармленні кампанентаў: чэшск. *je hladový jako by čtrnáct dní nejedl* [галодны, як чатырнаццаць дзён не еў] і бел. *галодны, як тры дні не еўшы*; чэшск. *jít jako na drátkách / na drátku* [ісці як на дроціку / дроціках] і бел. *ісці (пайсці) як на масле ў абедзвюх мовах маюць аднолькавае значэнне 'вельмі лёгка, добра, без перашкод і ўскладненняў', але разыходзяцца кампанентамі (na drátkách / na drátku) (бел. на дроціку / дроціках) – на масле* і іх марфалагічным афармленнем.

Першыя тры падтыпы частковых фразеалагічных эквівалентаў вылучаны М. А. Даніловічам, апошнія тры вылучаны намі самастойна, паколькі яны адначасова сумяшчаюць у сабе некалькі адрозненняў, адзначаных у папярэдніх групах. Такіх адзінак, відавочна, няшмат, аднак не гаварыць пра іх мы не можам. Акрамя таго, у межах некаторых фразеалагічных адзінак (як у выпадку з поўнымі, так і з частковымі эквівалентамі) пры перакладзе іх з чэшскай мовы на беларускую назіраецца такая перакладчыцкая трансфармацыя, як перастаноўка кампанентаў.

Разгледзім **фразеалагічныя аналагі**. «У фразеалагічных аналагаў унутраная форма можа быць рознай і часткова падобнай. Маючы аднолькавае ці блізкае сігніфікатыўна-дэнаматыўнае значэнне, аднолькавую (станоўчую ці адмоўную) азначнасць, яны могуць адрознівацца ці не адрознівацца іншымі кампанентамі значэння (эмацыянальна-экспрэсіўнай афарбоўкай, функцыянальна-стылявой прыналежнасцю). Асноўная спецыфіка фразеалагічных аналагаў у тым, што з боку выражэння яны разыходзяцца цалкам або маюць толькі нязначнае падабенства» [2, с. 28]. Сярод іх вылучаюцца тры групы.

1. Аналагі з прыблізным падабенствам структурна-граматычнай арганізацыі (належаць да аднаго граматычнага класа незалежна ад структуры) і адной аднолькавай лексемай у кампанентным складзе. Напрыклад, чэшск. *vurít na ex* [выпіць залпам] і бел. *(выпіць) адным махам* 'вельмі хутка, адразу'; чэшск. *růst / vyrůstati jako (to) dříví v lese* [расці / вырасці як дрывы ў лесе] і бел. *расці / вырасці як сасна пры дарозе*; чэшск. *stavět koho / co po boku koho / čeho* [ставіць каго / што па боку каго / чаго] і бел. *паставіць у адзін рад каго, з кім*; чэшск. *od té / vod tú doby (už) uběhlo hodně vody* [ад таго моманту (ужо) выцякла многа вады] і бел. *шмат вады (у Нёмане) ўцякло з таго часу*; *dát v sázku* [паставіць на стаўку] і бел. *ставіць / паставіць на карту / кон што*; *zmizet / vypadnout jako cukrář* [знікнуць / выпасціяк кандытар] – *умомант знікнуць*; *dělat, až se z něj kouří* [працуе, аж з яго курэе] – *працуе з душой*; *byla v kom malá dušička* [была ў кім маленькая душачка] – *душа ў пяткі схавалася / ускочыла*; *(to je) holka / děvče / kluk jako smel* [(гэта) дзяўчынка / дзяўчына / хлопчык як пустышка] – *дзяўчына / хлопец – вачэй не адарваць*; *klít / nadávat jako ďábel* [клясці / сварыцца як д'ябал] – *клясці на чым свет [божы] стаіць*; *být / být v (pěkný) bryndě / rejži / kaši / louži* [быць у (прыгожым) пераплёце / калатні / кашы / лужыне] – *трапіць у пераплёт*.

2. Аналагі з падобнай структурна-граматычнай арганізацыяй, але розным кампанентным складам. Да гэтага тыпу аналагаў мы аднеслі наступныя адзінкі: *ležet před kým na břiše* [ляжаць перад кім на жываце] – *поўзаць на каленях* перад кім; *ztratit barvu* [страціць колер] – *збялець як палатно*; *natáhnout bačkory* [нацягнуць тапачкі] – *выцягнуць ногі*; *vlačet koňo blátem / bahnet* [цягнуць каго балотам / багнай] – *таптаць / утонтваць у грязь* каго; *mluvit z cesty* [размаўляць з дарогі] – *лухту несці / плесці / малоць / вярці*; *nosit bradu vysoko / vzhůru* [насіць падбароддзе высока / дагары] – *задзіраць нос*; *bojovat o bytí a nebytí* čeho [змагацца за быццё і небыццё каго] – *знаходзіцца паміж жыццём і смерцю*; *dal bych za koňo ruku do ohně* [даў бы за каго руку да агню] – *галаву даць на адсячэнне*; *dát k ledu koňo* [даць да лёду каго] – *выкінуць з галавы* каго; *mlátit do koňo / čeho až z něj / toho cucky lítaly* [калаціць каго / што аж з яго / гэтага шматкі ляталі] – *лупіць / лупцаваць каго як сідараву казу*; *(dřel se) div duši nevpustil* [(знясільваўся) ледзь душы не выпусціў] – *працаваць да дзясятага / сёмага поту*; *z široka (a) daleka* [з вялікага і далёкага] – *з усіх краёў*; *tvářit se jako o / na funuse* [рабіць выгляд як на пахаванні] – *сядзець як на памінках / хаўтурах*; *rozbit (rozsekat / roztrhat) na cimprcampr* [разбіць (рассекчы / разарваць) на шматкі] – *разнесці што ў пух і прах*; *mít buňku na / pro so* [мець клеткі на / для чаго] – *быць здольным да чаго*; *poručit so bohu / ránu bohu* [загадаць што богу] – *пакінуць усё на волю бож'ю*; *prásknout do bot* [ударыць па ботах (у боты)] – *браць / узяць ногі ў рукі*; *udělat z koňo tatarský biftek* [зрабіць з каго біфштэкс па-татарску] – *на горкі / чорны яблык збіць*; *třít bídu (s pouzí)* [жыць у нястачы] – *сядзець на хлебе і вадзе*; *plést se komu do cesty* [умешвацца ў дарогу] – *стаць / стаяць на шляху*; *dělá něco, jen to fičí / frčí / sviští* [робіць нешта, аж гэта свішча / нясецца / ляціць] – *у каго праца / работа гарыць у руках*; *být / uvádět / řídit jako zlým duchem posedlý* [быць / сваволіць / лютаваць як злым духам апантаны] – *як чорт* на каго ўсееў; *být (děravý) jako ementál* [быць (дзіравым) як эменталь, эментальскі сыр] – *(дзіравы) як рэшата*; *dostat sez bláta do louže* [трапіць з балота ў лужыну] – *з агню ды ў польмя*; *nebýt / nebejt ani bílý / bílej, ani černý / černej* [не быць ні белым ні чорным] – *ні мое ні сёе*; *hlava / vlasy bílá jako sníh* [галава / валасы белыя як снег] – *сівы як лунь*.

3. Аналагі з рознай структурна-граматычнай арганізацыяй і розным кампанентным складам: *je dutý / dutej jako bambus* [пусты як бамбук] – *ні ў зуб нагой*; *dá si pro korunu / groš / grešli / krejcar koleno vrtat* [дасць за крону / капейку / грош / манету калена свідраваць] – *хто за грошы і маці родную прадасць*; *(být) hloupý jako dřevo* [(быць) дурным як дрэва] – *салом*

/ мякіна ў галаве; *nasranej jako dělo* [злы як гармата] – злосці поўны / поўныя косці; *(být) ošklivý / šeredný jako d'ábel* [(быць) брыдкім / пачварным як д'ябал] – страшыдла калматае; *bejt komu buřt* [быць каму каўбаскай] – да лямпачкі і інш.

Такім чынам, «Чэшска-беларускі фразеалагічны слоўнік» («*Česko-běloruský frazeologický slovník*») І. У. Каліты паказвае невычэрпнае багацце чэшскай і беларускай моў. Як засведчыў праведзены аналіз, у даведніку (верагодна, згодна з канцэпцыяй аўтара) не прадстаўлены безэквівалентныя ў беларускамоўным дачыненні фразеалагічныя адзінкі, якія б перакладаліся нефразеалагічнымі сродкамі (праз дэфініцыю, асобнае слова або свабоднае словазлучэнне). Аднак намі выяўлены практычна ўсе спосабы фразеалагічнага перакладу, вылучаныя сучаснымі даследчыкамі (пераклад фразеалагічнымі эквівалентамі і аналагамі розных тыпаў). Праца з матэрыялам слоўніка яшчэ раз паказала, што ажыццяўленне дарэчнага перакладу фразеалагічных адзінак – справа складаная і патрабуе прафесійнага падыходу.

Літаратура

1. Влахов, С. В. Непереводимое в переводе / С. В. Влахов, С. С. Флорин. – М. : Международные отношения, 1980. – 343 с.
2. Даніловіч, М. А. Праблемы супастаўляльнай фразеалогіі : дапам. / М. А. Даніловіч, Т. П. Фундатар, І. К. Цівунчык. – Гродна : ЮрСаПрынт, 2013. – 133 с.
3. Даніловіч, М. А. Тыпы міжмоўных фразеалагічных адпаведнасцей / М. А. Даніловіч // Веснік ГрДУ. Серыя 3. Філалогія. Педагогіка. Псіхалогія. – 2011. – № 2 (113). – С. 56–64.
4. Лепешаў, І. Я. Слоўнік фразеалагізмаў : у 2 т. / І. Я. Лепешаў. – Мінск : БелЭн, 2008. – 2 т.
5. Čermák, F. Slovník české frazeologie a idiomatiky : v 4 d. / F. Čermák a kolektiv. – 1 : Přirovnání [2nd, revised and extended edition], 2 : Výrazy neslovesné [2nd, revised and extended edition], 3 : Výrazy slovesné [2nd, revised and extended edition], 4 : Výrazy větné. Praha : Leda, 2009. – 4 d.
6. Kalita, I. Česko-běloruský frazeologický slovník / I. Kalita. – Ústí nad Labem : PF UJEP, 2017. – 258 s.